

*Руміга І. І.,
аспірант кафедри англійської мови
Чернівецького національного університету*

РЕДУКЦІЯ ВИХІДНОЇ МОДЕЛІ РЕЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ПЕРІОДУ ПОСТМОДЕРНУ

Анотація. Досліджується динаміка вживання стилістично-синтаксичного засобу, заснованого на принципі редукції вихідної моделі в англійських прозових творах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Основна увага зосереджується на вивченні дібраних синтаксичних моделей та їх функціонуванні в тексті. Репрезентуються статистичні й кількісні підрахунки експресивних маркерів редукції.

Ключові слова: художній текст, редукція вихідної моделі, постмодерн, еліпсис, апозіопезис, номінативні речення, асиндетон.

Постановка проблеми. Одним із напрямів лінгвістичного аналізу є дослідження особливостей прагматичного потенціалу тексту та його експресивності. На тлі нового типу світосприйняття, що утворився наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, відомого як постмодерн, зростає пошукова активність, зосереджена на прозових текстах, що передбачає відстеження мовного аранжування та герменевтичної специфіки (роботи таких науковців, як Н.П. Беневоленська (2010 р.), І.А. Бехта (2004 р., 2010 р.), Ф. Гваттарі (2007 р.), Г.І. Єрмілова (2006 р.), І.П. Ільїн (1996 р., 1998 р., 2001 р.), Ж. Лакан (1996 р.), Ж-Ф. Ліотар (1998 р.), М. Фуко (1996 р.) та інші). Аналіз лінгвістичних засобів на різних рівнях, що використовуються митцем, передбачає декодування авторської прагматики.

Вивчення експресивного синтаксису характеризується декодуванням мовних засобів, які впливають на читача. Для позиції слів постмодерністського тексту характерним є порушення граматичних норм, які пояснюються навмисним використанням авторами стилістично-синтаксичних маркерів. Ця текстотвірна техніка породжує варіативність, яка означає відхилення від норми, відтак чим більш незвичний порядок слів у реченні, тим більшою є експресивність висловлювання [1, с. 105].

Актуальність дослідження зумовлена загальним спрямуванням сучасних граматичних студій до вивчення стилістично-синтаксичних засобів, основаних на редукції вихідної моделі речення в текстах доби постмодерну, а також вивчення їхніх функційних механізмів.

Мета статті – описати особливості організації стилістично-синтаксичної моделі речення, основаної на редукції зі встановленням їх функціонування у творах постмодерну. Для досягнення мети передбачається вирішення таких завдань:

- 1) проаналізувати засоби редукції вихідної моделі речення;
- 2) з'ясувати статус моделей стилістично-синтаксичної організації в художньому тексті.

Об'єкт дослідження – стилістично-маркована синтаксична одиниця англійського тексту доби постмодерну.

Предмет дослідження – структурні та функційні засоби зменшення синтаксичної моделі в літературному художньому творі.

Матеріалом дослідження для перевірки гіпотез та алгоритмічних стратегій послугувала авторська картотека, яка нараховує 1329 синтаксичних моделей, дібраних методом суцільної вибірки з антології англійських постмодерністських текстів, загальним обсягом 1739 сторінок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стилістика є методом інтерпретації текстів, де головна роль відводиться варіаціям форм, моделей і рівнів, які утворюють мовну структуру, що є важливим показником функції тексту. Говорячи про емоційне вираження, мовець навмисно або довільно передає позитивні чи негативні фактори. Вербалізація суб'єктивної модальності пов'язана з емотивністю та оцінкою. Відтак експресивність трактується як не-нейтральність [2, с. 7], цілеспрямоване підсилення [3, с. 59], інтенсифікаційну виразність [4, с. 12] тощо. Незважаючи на різноманіття трактувань, поняття «експресивність» є ширшим, ніж «емоційність», між ними існує не взаємозв'язок, а певна кореляція.

Невичерпним джерелом знань про оточуючий світ є художня проза, де визначається зв'язок між індивідуальною картиною світу та емоціями [5, с. 12]. Текст, зокрема художній, охоплює не лише поняття, а й образ, що характеризується рясною частотою стилістичних та експресивно-синтаксичних засобів. І.А. Бехта зазначає: «Художній текст є лінгвальним артефактом, який написав письменник і який передав у художньому тексті наратор» [7, с. 11].

Статистичні підрахунки послугували підтвердженням дійсності дослідження та закономірностям вживання стилістично-синтаксичних маркерів в англійському тексті постмодерну, зокрема, уможливлено відстеження їх динаміки та творчої лабораторії постмодерністського автора (див. рис. 1).

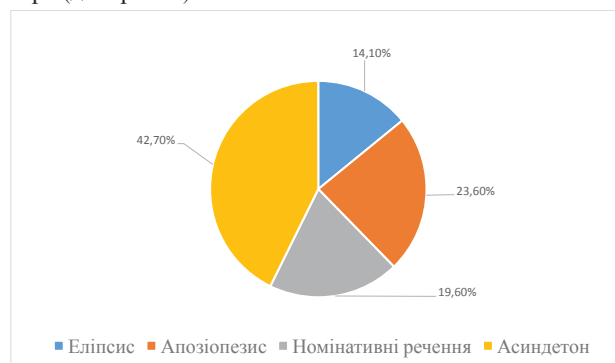

Рис. 1. Динаміка вживання синтаксичних стилістичних засобів, основаних на редукції вихідної моделі речення

Результати здійсненого кількісного аналізу верифікувалися згідно зі статистичною формулою критерію χ^2 (хі-квадрат) для встановлення відповідності та відмінності між розподілом спостережуваних частот [8, с. 133]:

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E},$$

де O – фактично спостережувані величини; E – теоретично очікувані величини; Σ – сума.

Визначивши df – число ступеня свободи, який у нашому випадку становить 6 та відповідає значимості $P=0,05$ [8, с. 243], за якої сума χ^2 повинна бути не менше ніж 12,59. Наші результати становлять 13,1, тобто більше критичної величини, таким чином, дані нашого дослідження є статистично значимими та констатують про певні закономірності вживання стилістично-маркованих синтаксичних одиниць у постмодерністському романі.

Детальніше зупинимось безпосередньо на вживаних у романах стилістично-маркованих одиницях.

Еліпсис (14,1%) є опущенням одного або двох головних членів речення, значення яких легко встановити в контексті [10, с. 139–143]. Зауважимо, що структура еліптичних речень та мета їх використання є варіативною. Характерною ознакою еліптичних моделей є компактність структури, що має підсилення семантико-стилістичного навантаження на кожний експліцитно вражений елемент. У прикладі (1) еліптичні моделі експлікують лаконічність та логічне підкреслення висловлення, де опущеними фрагментами є *“Oh, I was eight or so. I was a little younger than you and a little older than this one...”*:

(1) *“How old were you, Kate?” asked Rob.*

“Oh, eight or so. A little younger than you and a little older than this one”, she said, tapping my head” [12, с. 4].

Також еліпсис є порушенням граматичних кореляцій між членами речення. Висловлення набуває неповної форми, оскільки відсутніми є певні елементи зв'язку.

Апозіопезис (23,6%) – обрив висловлення, спровокований надмірністю почуттів. У художньому тексті цей засіб виражає хвилювання, нерішучість персонажів. У прикладі (2) апозіопезис слугує сигналом занепокоєння героя, та йому доводиться замовкнути, оскільки він не є впевненим у тому, що хоче повідати (приклад (3)). Також у прикладі (3) цей стилістичний засіб функціонує як зупинення висловлення іншим героєм через роздратування та небажання слухати чи спілкуватися на ту тему:

(2) *“George walked out of the hospital last night, and Jane has been injured, a lamp got her on the head. The police are here, waiting for an evidence team, and...”* [12, с. 18]

(3) *“I have heard that the British in Palestine ...” I continued.*

“No politics, if you, please, Evelyn” [13, с. 15].

Номінативними реченнями (19,6%) називають ядерні речення, основою яких є єдиний ядерний компонент, виражений іменником. Вони виконують переважно описову функцію, фіксуючи наявність певних предметів чи явищ, а також допомагають лаконічно висловити думку, забезпечуючи синтаксичну компактність. Як лаконічні й семантично місткі моделі, номінативні речення характеризуються синтаксичною компактністю та раціональністю текстової організації. У нашому випадку приклад (3) функціонує лаконічним уточненням, яке є семантично виражальним:

(4) *“Claire, the friend of hers”* [14, с. 9].

Асіндетон (42,7%) – це навмисне опущення сполучників між членами речення та між реченнями з метою створення ефекту динамічності й мобільності. Цей засіб підсилює експресивне забарвлення, створюючи ефект перелічення викладу подій, опису тощо (приклад (4)):

(5) *“I was a round-faced, stubborn, dark-haired girl whose lips were too red and whose eyes were too black”* [14, с. 12].

(6) *“We had escaped most of the flesh off our respective fishes, unwisely downed our mug of red wine, tried to help the parrot with verses he had committed to memory better than we ever could”* [15, с. 15].

Висновки. Таким чином, результати дослідження доводять той факт, що синтаксичні моделі речення художньої літератури періоду постмодерну характеризуються значною експресивною забарвленістю. Відтак стилістичний синтаксис постмодерністської прози розуміємо не лише як фіксований конгломерат синтаксичних засобів, а й як сукупність продуктивних і часто вживаних експресивно та емоційно насичених синтаксичних конструкцій у художньому виявленні письменників-постмодерністів.

Також варто зазначити, що на тлі емпіричних даних, які були у фокусі аналізу, стилістично-марковані моделі можуть кількісно повторюватись, домінувати над іншими властивостями, слугуючи при цьому засобом увиразнення мовлення.

Перспективи подальших пошуків у такому науковому напрямі передбачають вивчення синтаксичних стилістичних засобів, основаних на зміні порядку компонентів вихідної моделі речення в постмодерністському художньому тексті.

Література:

1. Брандес М.П. Стилистика текста. Теоретический курс : [учебник] / М.П. Брандес. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Прогресс-Традиция ; Инфра-М., 2004. – 416 с.
2. Телия В.Н. Человеческий фактор в языке: языковые механизмы экспрессивности / В.Н. Телия, Г.А. Графова, А.М. Шахнарович. – М. : Наука, 1991. – 214 с.
3. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1987. – 190 с.
4. Чабаненко В.А. Теоретичні засади дослідження експресивних засобів української мови / В.А. Чабаненко // Мовознавство. – 1984. – № 2. – С. 11–18.
5. Горобець А.Ф. Языковая и культурная картины мира: современный подход к проблеме / А.Ф. Горобець // Культурная жизнь юга России. – Краснодар, 2008. – № 1(26). – С. 11–13.
6. Fokkema D.W. The semantic and syntactic organization of postmodernist text / D.W. Fokkema // Approaching postmodernism. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1986. – P. 81–98.
7. Бехта І.А. Авторське експериментаторство в англійській прозі ХХ століття / І.А. Бехта. – Львів : ПАІС, 2013. – 268 с.
8. Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике / В.В. Левицкий. – Черновцы : Рута, 2004. – 190 с.
9. Хомский Н. Синтаксические структуры / Н. Хомский // Новое в лингвистике. – М., 1962. – Вып. II. – С. 412–527.
10. Мороховский А.Н. Стилистика английского языка / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. – К. : Вища школа, 1991. – 272 с.
11. Карданова М.А. Русский язык. Синтаксис : [учеб. пособие] / М.А. Карданова. – 2-е изд., стереотип. – М. : Флинта ; Наука, 2012. – 456 с.
12. Dunmore H. Spell of Winter : [a novel] / H. Dunmore. – New York : Grove Press, 1995. – 313 p.
13. Homes A. May We Be Forgiven : [a novel] / A. Homes. – UK : Penguin Books, 2013. – 480 p.

14. Grant L. When I Lived in Modern Times : [a novel] / L. Grant. – UK : Penguin Books, 2000. – 260 p.
15. Berne S. A Crime in the Neighborhood : [a novel] / S. Berne. – New York : Algonquin Books of Chapel, 1999. – 285 p.

Румига И. И. Редукция исходной модели предложения англоязычного художественного текста периода постмодерна

Аннотация. Исследуется динамика употребления стилистически-синтаксического средства, основанного на принципе редукции исходной модели в англоязычных прозаичных сочинениях конца XX – начала XXI века. Основное внимание сосредотачивается на изучении отобранных синтаксических моделей и их функционировании в тексте. Наводятся статистические и количественные подсчёты экспрессивных маркеров редукции.

Ключевые слова: художественный текст, редукция исходной модели, постмодерн, эллипсис, апозиопезис, умолчание, номинативные предложения, асиндетон.

Rumiga I. The reduction of original sentence model of the postmodern English literary text

Summary. The article deals with the dynamics of usage of stylistic and syntactic means based on a reduction of original model in the postmodern English novel of the late 20th and early 21st century. The particular attention is dedicated to the study of selected syntactic models and their functioning in a text. Statistical and quantitative calculations of reduction expressive markers are represented.

Key words: fiction, reduction of initial model, postmodern, ellipsis, aposiopesis, nominative sentence, asyndeton.